

آشنایی با سامانه نوپا: نظام نوین اطلاعات پژوهش پزشکی ایران

تهیه و تنظیم: نیره جعفری فر

معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت با هدف بهره‌برداری اثربخش، مبتنی بر اخلاق و کارآمد از پژوهش‌های نظام سلامت کشور و توسعه کمی و کیفی پژوهش‌های نظام سلامت به منظور صرفه جویی و مدیریت هزینه‌ها در پژوهش‌های نظام سلامت و افزایش مشاهده پذیری و دسترسی پژوهشگران به منابع اطلاعاتی و نتایج پژوهش‌ها و پایش، رصد، توزیع و ترویج دانش تولید شده از پژوهش‌های پزشکی ایران اقدام به طراحی و پیاده‌سازی " نظام نوین اطلاعات پژوهش پزشکی ایران (نوپا) نموده است. نظام نوین اطلاعات پژوهش‌های پزشکی ایران (نوپا) مجموعه‌ای از شیوه‌نامه‌ها و سامان‌های اطلاعاتی در برگیرنده اجزای نظام پژوهش علوم پزشکی کشور شامل پژوهشگران و نویسندگان مقالات، طرح‌های تحقیقاتی، پایان نامه‌ها، مقالات، مجلات، کتاب‌ها، پروانه‌های ثبت اختراعات و سایر موارد مرتبط است. این نظام که به اختصار نوپا نامیده می‌شود شامل سیزده سامانه اطلاعات علمی پژوهشی است که ۱۳ خدمت نوین پژوهشی را به پژوهشگران علوم پزشکی کشور ارائه می‌نماید. در این مقاله، این سامانه‌های اطلاعاتی کاربردی نوپا به طور مختصر معرفی شده‌اند.

مقدمه

نظام نوین اطلاعات پژوهش پزشکی ایران «نوپا»^۱ با هدف بهره‌برداری اثربخش، مبتنی بر اخلاق و کارآمد از پژوهش‌های نظام سلامت کشور، توسعه کمی و کیفی پژوهش‌های نظام سلامت، صرفه‌جویی و مدیریت هزینه‌ها در پژوهش‌های نظام سلامت، افزایش مشاهده‌پذیری و دسترسی پژوهشگران به منابع اطلاعاتی و نتایج پژوهش‌ها، پایش، رصد، توزیع و ترویج دانش تولید شده از پژوهش‌های پزشکی طراحی شده است. این نظام نوین اطلاعاتی شامل ۱۳ سامانه است که در ماه‌های آغازین دولت سیزدهم با شعار ۱۳ سامانه اطلاعات علمی، ۱۳ خدمت نوین پژوهشی در سیزدهمین دولت خدمتگزارو در هفته پژوهش به طور کامل رونمایی شد.

نظام نوین اطلاعات پژوهش پزشکی ایران (نوپا)، مجموعه‌ای از شیوه‌ها و سامانه‌های اطلاعاتی دربرگیرنده اجزای نظام پژوهش علوم پزشکی کشور شامل پژوهشگران و نویسندگان مقالات، طرح‌های تحقیقاتی، پایان نامه‌ها، مقالات، مجلات، کتاب‌ها، پروانه‌های ثبت اختراعات و سایر موارد مرتبط است. معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با هدف تامین اهداف زیر، اقدام به طراحی و پیاده‌سازی نظام نوین اطلاعات پژوهش پزشکی ایران (نوپا) نموده است:

۱. بهره‌برداری اثربخش، مبتنی بر اخلاق و کارآمد از پژوهش‌های نظام

سلامت کشور؛

¹ <https://research.ac.ir/>

۲. توسعه کمی و کیفی پژوهش‌های نظام سلامت؛

۳. صرفه جویی و مدیریت هزینه‌ها در پژوهش‌های نظام سلامت؛

۴. افزایش مشاهده پذیری و دسترسی پژوهشگران به منابع اطلاعاتی و نتایج پژوهش‌ها.

این سیزده سامانه اطلاعات علمی و پژوهشی شامل: سامانه منبع یاب، سامانه

علم سنجی دانشگاه‌های پزشکی، سامانه علم سنجی اعضای هیات علمی، بانک

اطلاعات مقالات پزشکی ایران، سامانه نشریات علمی پژوهشی پزشکی، سامانه انتشار

نتایج و اخبار پژوهش‌های سلامت، سامانه مشابهت یاب، سامانه پایان‌نامه‌های

دانشگاه‌های پزشکی، کتابخانه ملی دیجیتال پزشکی کشور، سامانه مدیریت انتشارات

دانشگاه‌های پزشکی، سامانه مجلات نامعتبر و جعلی و سامانه طرح‌های تحقیقاتی علوم

پزشکی کشور است که در ادامه معرفی می‌شوند.

معرفی سامانه‌ها

۱. کتابخانه ملی دیجیتال پزشکی کشور

کتابخانه ملی دیجیتال پزشکی کشور^۲ دسترسی پژوهشگران را به انواع متنوع منابع اطلاعاتی پژوهشی ملی کشور شامل کتاب‌ها، مقالات، پایان نامه‌ها، طرح تحقیقاتی، مجلات و غیره فراهم می‌کند. این کتابخانه الکترونیک مجهز به یک موتور جستجوی متمرکز است که همه این منابع را جستجو، بازیابی و ارائه می‌کند. فاز اول آن با جستجوی مجلات آغاز شده و به زودی، جستجوی مقالات، کتب و غیره به آن افزوده می‌شود.

۲. سامانه پایان نامه‌های دانشگاه‌های پزشکی

سامانه پایان نامه‌های دانشگاه‌های پزشکی^۳ مجموعه‌ای دربرگیرنده حدود ۳۰۰ هزار پایان نامه انجام شده مقاطع مختلف تحصیلی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از ابتدا تاکنون است. امکان جستجوی این پایان نامه‌ها بر اساس نام پدیدآور، عنوان، کلید واژه، استاد مشاور و استاد راهنما و غیره وجود دارد. اطلاعات این بانک هر ماه یکبار روزآمد شده و آخرین پایان نامه دفاع شده در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در مقاطع کارشناسی ارشد، دکترای عمومی، تخصصی، فوق تخصصی، فوق تخصصی، دکتری غیر پزشکی در آن وارد می‌شود. پس از جستجو و بازیابی نتایج، می‌توان در ستون فیلتر، نسبت به محدود کردن نتایج جستجو به یک دانشگاه خاص و یا استاد راهنمای خاص اقدام نمود. ضمن آنکه وضعیت توزیع پایان نامه‌های بازیابی شده بر اساس سال دفاع، موضوع، دانشگاه محل تحصیل دانشجو و غیره نیز وجود دارد.

^۲ www.inlm.ir

^۳ thesis.Research.ac.ir

۳. سامانه انتشار نتایج و اخبار پژوهش‌های سلامت

سامانه انتشار نتایج و اخبار پژوهش‌های سلامت^۴ با هدف انتشار، گردآوری و اشاعه اخبار حاصل از تحقیقات نظام سلامت در کشور، انتقال دانش تولید شده حاصل از طرح‌های پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، افزایش تعامل بین محققان و جامعه، تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گزاران، ارتقاء آگاهی و اطلاع‌رسانی از نتایج پژوهش‌های علوم پزشکی راه اندازی شده است. این سامانه در تلاش است تا با انتشار سریع اخبار مستند و مبتنی بر شواهد از پژوهش‌های سلامت کشور به روشی امن، صحیح و سریع با دسته‌بندی‌های مناسب و برای ذینفعان و گروه‌های هدف خدمت کند. در واقع یکی از کارکردهای این سامانه، برقراری ارتباط بین محققان و مردم و سایر ذینفعان جامعه از طریق انتقال پیام و ترجمان دانش منتج از طرح‌های تحقیقاتی است. از ابتدای سال ۱۳۹۶، از هر طرح تحقیقاتی و پایان‌یافته در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور یک خبر توسط دانشگاه مربوطه استخراج و در این سامانه ثبت می‌شود. این اخبار پس از بررسی و تأیید کارشناسان ستادی وزارت بهداشت، در سامانه مذکور درج می‌گردد. در حال حاضر بیش از ۲۰۰۰ خبر و پیام منتج از طرح‌های تحقیقاتی صورت گرفته دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در این سامانه درج و اطلاع‌رسانی شده است.

۴. سامانه مشابهت یاب

پژوهشگران با دسترسی به ابزارهای توانمند مشابهت یابی و بررسی سرقت علمی، می‌توانند قبل از ارسال مقاله به مجلات مورد نظر خود، نسبت به مشابهت یابی اقدام و در صورت وجود، مصداق سرقت علمی^۵ را در آن بررسی نمایند. با هدف فراهم سازی دسترسی پژوهشگران دانشگاه های علوم پزشکی کشور، سامانه مشابهت یابی و بررسی سرقت علمی مقالات^۶ اجرا گردیده است. پژوهشگران دانشگاه های علوم پزشکی کشور می‌توانند با دریافت شناسه و رمز عبور محیط شخصی خود در سامانه مشابهت یاب^۷، نسبت به بارگزاری فایل مقاله انگلیسی خود اقدام نموده و سپس گزارش مشابهت یابی آن را دریافت نمایند. این سامانه در فاز اول، امکان مشابهت یابی مقالات انگلیسی را از طریق دو نرم افزار مشابهت یاب اصیل داشته و در فاز دوم، با دسترسی به بانک اطلاعات مقالات و پایان نامه های منتشر شده علوم پزشکی کشور، امکان مشابهت یابی مقالات فارسی را نیز خواهد داشت.

⁵ plagiarism

⁶ paper plagiarism checkers

⁷ <http://ppc.research.ac.ir/>

۵. سامانه علم سنجی دانشگاه‌های پزشکی

رصد اطلاعات و شاخص‌های علم سنجی و عملکردی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، یکی از اصول پایش مداوم فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور محسوب می‌شود. سامانه علم سنجی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور^۸ با هدف رصد، ثبت، نمایش و تحلیل اطلاعات و شاخص‌های علم سنجی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور طراحی و قابل دسترس^۹ شده است.

اطلاعات و شاخص‌های علم سنجی دانشگاه‌ها، شامل تعداد مقاله، تعداد استناد، اچ ایندکس^{۱۰}، استناد به ازای مقاله، خود استنادی دانشگاهی، مقالات بین‌المللی، مقالات منتشر شده در مجلات برتر، مقالات پر استناد و ... دانشگاه‌ها مبتنی بر بانک اطلاعاتی اسکوپوس^{۱۱} در این سامانه نمایش داده می‌شوند.

علاوه بر نمایش این اطلاعات، امکان رسم نمودارهای مقایسه‌ای بین دانشگاهی برای هر کدام از شاخص‌های فوق در این سامانه پیش‌بینی شده است. با انتخاب هر دانشگاه، صفحه اختصاصی آن دانشگاه باز می‌شود که علاوه بر اطلاعات فوق، معرفی دانشگاه، هرم اعضای هیأت علمی، اعضای هیأت علمی برتر، نسبت مقاله به اعضای هیأت علمی و سایر شاخص‌های استخراج شده را نمایش می‌دهد.

⁸ Universities Scientometric Information Database

⁹ <https://usid.research.ac.ir/>

¹⁰ h-index

یکی از شاخص‌های جدید علم سنجی است که تأثیر علمی یک پژوهشگر را مشخص می‌کند. این شاخص با در نظر گرفتن تعداد دفعات استناد شدن مقالات یک پژوهشگر توسط دیگران محاسبه می‌شود. وقتی می‌گوییم اچ ایندکس پژوهشگری ۵ است، یعنی این شخص ۵ اثر انتشاراتی، مثل مقاله، دارد که به هر کدام از این ۵ مقاله، حداقل ۵ بار استناد شده است.

¹¹ Scopus

۶. سامانه مدیریت انتشارات دانشگاه‌های پزشکی (مداد)

سامانه مدیریت انتشارات دانشگاه‌های پزشکی در سال ۱۳۹۵ با هدف نمایش و دسترسی سریع به اطلاعات به روز کتاب‌های منتشر شده از سوی انتشارات دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور توسط مرکز توسعه و هماهنگی اطلاعات و انتشارات علمی معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت طراحی، پیاده سازی و اجرا شده است. این سامانه در برگیرنده اطلاعات تمام کتب منتشر شده دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از ابتدا تاکنون می‌باشد. از جمله امکانات و قابلیت‌های سامانه مدیریت انتشارات دانشگاه (مداد) عبارتند از:

- ارائه اطلاعات اصلی و به روز کتاب‌های تالیف و ترجمه دانشگاه‌های علوم پزشکی؛
- امکان انجام جستجوی ساده و پیشرفته کتاب بر اساس عنوان، نویسنده، سال نشر، ناشر، شابک، ویرایش و نوع کتاب؛
- استعلام آنلاین کتاب‌های در دست تالیف و ترجمه دانشگاه‌ها؛
- دسترسی به پنل مدیریت سیستم ویژه اداره انتشارات دانشگاه.

۷. بانک اطلاعات مقالات پزشکی ایران

بانک مقالات پزشکی ایران^{۱۲} در برگیرنده تمامی مقالات منتشر شده در مجلات علمی پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از ابتدا تاکنون است. امکان جستجوی عنوان، چکیده، کلید واژه و نویسندگان مقالات مندرج در این بانک وجود دارد. این بانک به طور خودکار اقدام به رصد و درج روزانه مقالات منتشر شده در مجلات علمی- پژوهشی کشور می نماید به طوری که هر مقاله پس از نشر در سایت مجله، به طور خودکار در این بانک درج می شود. پس از جستجوی مقالات در این بانک اطلاعاتی^{۱۳}، در سمت راست صفحه مقالات بازیابی شده، ستون فیلتر نمایان می شود که از طریق آن، ضمن مشاهده وضعیت سال های انتشار، مجلات منتشر کننده مقالات، نویسندگان و وابستگی سازمانی ایشان و زبان انتشار مقاله می توان بر اساس هر کدام از موارد فوق، جستجو را محدود نمود. جستجو در این بانک، منبع خوبی برای دستیابی به مقالات منتشر شده در مجلات علمی- پژوهشی داخل کشور محسوب می شود. امکان تهیه خروجی چاپ و نیز تهیه خروجی مستقیم برای نرم افزارهای مدیریت منابع مانند اندنوت^{۱۴} و ... نیز در این بانک اطلاعاتی وجود دارد.

¹² Literature Iranian Database of Medical

¹³ <http://idml.research.ac.ir/>

¹⁴ Manager EndNote Reference

۸. سامانه نشریات علمی پژوهشی پزشکی

بانک اطلاعات نشریات علوم پزشکی کشور با هدف ارائه کامل اطلاعات مجلات علمی پژوهشی مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شامل عنوان، شاپا، آدرس وب، آدرس ایمیل، آدرس پستی، نام صاحب امتیاز، مدیرمسئول، سردبیر و ناشر مجله، تاریخ اعتبار، موضوع و بانک‌های اطلاعاتی نمایه کننده مجله، طراحی شده و از تاریخ اول خرداد ۱۳۹۶ به طور رسمی راه‌اندازی شده است.^{۱۵} در حال حاضر اطلاعات بیش از ۴۰۰ عنوان مجله علمی پژوهشی کشور در حوزه وزارت بهداشت، در این بانک موجود و قابل بازیابی است.

این بانک مجهز به سامانه هوشمند نشریات علوم پزشکی کشور است که به طور روزانه اقدام به رصد وب سایت مجلات علوم پزشکی کشور نموده و اطلاعات آخرین شماره منتشرشده و مقالات آن‌ها را استخراج و در بانک‌های اطلاعاتی مربوطه ثبت می‌کند. بدین ترتیب اطلاعات وضعیت انتشار به هنگام یا تعداد شماره‌های تاخیردار هر مجله نیز توسط سامانه رصد، ثبت و ضبط می‌شود.

یکی از امکانات این سامانه، دسترسی به فهرست به روز مجلات نمایه شده وزارت بهداشت در بانک‌های اطلاعاتی آی.اس.آی، اسکپوس و پابمد^{۱۶} است که به نحوی که می‌توان با انتخاب گزینه (نمایه) نوع بانک اطلاعاتی مورد نظر را مشخص و به فهرست مجلات علمی پژوهشی نمایه شده کشور در بانک اطلاعاتی مربوطه دست یافت. امکان تهیه فایل خروجی از فهرست مجلات به شکل خروجی پی.دی.اف^{۱۷} و اکسل^{۱۸} و یا چاپ در این سامانه فراهم شده است. این سامانه مبنای سنجش و احراز اعتبار، رتبه و بانک اطلاعاتی نمایه‌کننده مجلات علوم پزشکی کشور است.

¹⁵ <http://journals.research.ac.ir>

¹⁶ ISI, Scopus & PubMed

¹⁷ pdf

¹⁸ Excel

۹. سامانه علم سنجی اعضای هیأت علمی

هدف سامانه علم سنجی اعضای هیأت علمی^{۱۹} نمایش به روز شاخص‌های علم سنجی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور است. سامانه علم سنجی اعضای هیأت علمی^{۲۰} در سال ۱۳۹۴ با هدف استخراج و نمایش به روز شاخص‌های علم سنجی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، طراحی و پیاده‌سازی و اجرا شده است. اطلاعات و شاخص‌های به روز علم سنجی حدود ۱۹ هزار عضو هیأت علمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در بیش از ۷۰ دانشگاه و دانشکده علوم پزشکی و بیش از ۸۰۰ مرکز تحقیقاتی در این سامانه وارد شده و در اختیار کاربران قرار گرفته است. شاخص‌های علم سنجی اعضای هیأت علمی که در این سامانه نمایش داده می‌شود عبارتند از: تعداد مقالات، تعداد استنادات، میانگین استناد به ازای هر مقاله، شاخص اچ ایندکس، شاخص اچ ایندکس بدون خود استنادی، شاخص اچ ایندکس بدون خود استنادی نویسندگان و شاخص اچ ایندکس بدون استنادات کتاب‌ها، این شاخص‌ها در حال حاضر برای بانک اطلاعاتی اسکوپوس و مجموعه گوگل اسکولار^{۲۱} قابل تهیه و استخراج است. علاوه بر آن، اطلاعات عمومی، آموزشی، علمی و دانشگاهی هر عضو هیأت علمی شامل نام و نام خانوادگی، جنس، سن، عکس، رتبه علمی، رشته و مقطع علمی، رشته و مقطع تحصیلی، رزومه^{۲۲}، کد اختصاصی اُرکید^{۲۳} و آدرس صفحه اختصاصی فرد در پروفایل پژوهشگری گوگل اسکولار نیز در این سامانه ثبت شده و قابل جستجو و مشاهده است.

¹⁹ <http://isid.research.ac.ir/>

²⁰ Iranian scientometrics information database (ISID)

²¹ Google Scholar

²² CV

²³ ORCID

سامانه منبع یاب^{۲۵} با هدف تهیه فهرست کامل و به روز منابع مورد اشتراک وزارت بهداشت و با هدف فراهم سازی امکان جستجوی لغتی، بازیابی الفبایی و موضوعی مجلات یک ناشر خاص، طراحی و پیاده سازی شده است. از طرف دیگر، این سامانه با ارائه شاخص های ارزیابی مجلات، این امکان را برای پژوهشگران فراهم کرده است تا مجله مناسب برای انتشار مقاله خود را جستجو، بازیابی و انتخاب کنند. این سامانه شامل بیش از ۸۲ هزار منبع، بیش از ۴۳ هزار مجله، بیش از ۳۹ هزار کتاب، بیش از ۳۴۰ راهنمای بالینی است. امکان جستجوی عنوان مجله یا کتاب در سامانه منبع یاب و ارائه اطلاعات آن شامل عنوان، شابک، گروه موضوعی، آدرس مستقیم مجله در سایت ناشر و ارائه کننده، ضریب تاثیر^{۲۶} نشریه و چارک^{۲۷} آن، سایت اسکور^{۲۸} مجله، اچ ایندکس^{۲۹} مجله، بانک های اطلاعاتی نمایه کننده مجله و سایر جزئیات مجله نیز برای بازدیدکنندگان سامانه فراهم شده است. علاوه بر جستجوی لغتی، امکان جستجوی موضوعی مجلات، کتاب ها و سایر منابع در این سامانه فراهم شده است. مقابل هر منبع، رنگ نماد مستطیل رنگ در ستون دیتیلز^{۳۰} مشخص کننده وضعیت اشتراک و دسترسی وزارت بهداشت و دانشگاه های علوم پزشکی کشور به آن منبع است. به نحوی که مستطیل سبز رنگ به مفهوم اشتراک و دسترسی به منبع مورد نظر، مستطیل

²⁴ Resource Finder

²⁵ <http://rsf.research.ac.ir/>

²⁶ Impact Factor

²⁷ Q

²⁸ CiteScore

²⁹ h-Index

³⁰ Details

خاکستری به مفهوم عدم دسترسی و مستطیل نارنجی رنگ به مفهوم دسترسی آزاد^{۳۱} بودن منبع مورد اشاره است.

کاربرد دیگر این سامانه انتخاب مجله مناسب برای انتشار مقاله است. برای این کار دو گزینه رتبه‌بندی آی.اس.آی و رتبه‌بندی اسکوپوس پیش‌بینی شده است که با مراجعه به این دو گزینه در بالای صفحه و انتخاب موضوع مقاله و مجله مورد نظر و محدود کردن جستجو به مجلات یک چارک خاص و یا ایمپکت فکتور و یا سایت اسکور خاص می‌توان به فهرست مجلات مورد نظر دست یافت.

تمام مجلات علمی و کتب معتبر مورد اشتراک وزارت بهداشت از ناشرین مختلف مجلات با دسترسی آزاد، مجلات نمایه شده در بانک‌های اطلاعاتی ایمپیس، اسکوپوس، پایمد در سامانه منبع یاب قابل جستجو است.

شاخص اسنیپ^{۳۲}، شاخص اس.جی.آر.^{۳۳}، سایت اسکور^{۳۴} که از جمله شاخص ارزیابی مجلات هستند در سامانه منبع یاب وجود دارند.

³¹ open Access

³² SNIP: Source Normalized impact per paper

میزان تأثیر استناد را با وزن دادن به استناد بر اساس کل استنادات دریافتی یک حوزه موضوعی می‌سنجد. بنابراین تأثیر یک استناد می‌تواند در یک حوزه موضوعی نسبت به یک حوزه موضوعی دیگر ارزش بیشتری داشته باشد.

³³ SJR: SCImago Journal Rank

مقیاسی برای مجله‌های علمی-پژوهشی است که در محاسبه آن دو فاکتور تعداد استنادهایی که یک مجله دریافت می‌کند و اهمیت یا پرستیژ مجله‌هایی که به مقالات این مجله اسناد می‌دهند دخیل هستند.

³⁴ سایت اسکور از تقسیم استنادات به مقالات سه سال اخیر بر تعداد مقالات سه سال اخیر به دست می‌آید. به عنوان مثال سایت اسکور نشریه X در سال ۲۰۱۵ از تقسیم تعداد استنادهایی که مقالات سال‌های ۲۰۱۱، ۲۰۱۲، ۲۰۱۳ این نشریه در سال ۲۰۱۵ دریافت کرده بر تعداد مقالات این نشریه در سه سال فوق به دست می‌آید.

۱۱. سامانه خبره یاب پژوهش

سامانه خبره یاب پژوهش^{۳۵} مطابق تخصص پژوهشی، محققان علوم پزشکی طراحی و قابلیت شناسایی افراد خبره و توانمند در زمینه‌های پژوهشی مختلف را براساس کلیدواژه‌های سرعنوان‌های موضوعی پزشکی^{۳۶} و کلیدواژه‌های مقالات در پایگاه اطلاعاتی پابمد را دارد. معرفی خبرگان پژوهشی علوم پزشکی کشور در موضوعات مختلف، جستجو و مشاهده مقالات کشور در یک موضوع خاص، امکان جستجوی موضوعی بر اساس کلیدواژه و سرعنوان‌های موضوعی پزشکی از جمله اهداف سامانه مذکور است.

³⁵ <http://esid.research.ac.ir/>

³⁶ Mesh

۱۲. سامانه طرح‌های تحقیقاتی علوم پزشکی

سامانه طرح‌های تحقیقاتی علوم پزشکی^{۳۷} با هدف رصد طرح‌های تحقیقاتی انجام شده و در دست انجام دانشگاه‌ها، مدیریت مالی طرح‌ها، مدیریت هزینه‌ها از طریق جلوگیری از انجام طرح‌های تحقیقاتی تکراری، هم‌افزایی از طریق انجام طرح‌های تحقیقاتی مشترک و شبکه‌سازی و نظارت بر حسن انجام و اعمال اصول اخلاق در پژوهش، طراحی و پیاده‌سازی شده است. این سامانه در برگیرنده اطلاعات تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بوده و امکان نظارت عالیه بر روی این طرح‌ها را به صورت متمرکز فراهم کرده است.

۱۳. سامانه مجلات نامعتبر و جعلی

در سامانه مجلات نامعتبر و جعلی^{۳۸} فهرست مجلات نامعتبر و جعلی ارائه شده است. مجلات علمی همواره در زمره مهمترین ابزار نشر و دریافت دانش روزآمد در حیطه‌های موضوعی مختلف محسوب شده‌اند. متأسفانه این رسانه در سال‌های اخیر به شکلی فزاینده مورد سوء استفاده سودجویان در محیط وب قرار گرفته است به گونه‌ای که در بسیاری از موارد این افراد با راه اندازی وب سایت‌هایی از مجلات جعلی و نامعتبر اقدام به فریب نویسندگان و دریافت مبالغی از ایشان با عنوان هزینه انتشار مقاله می‌نمایند. پذیرش و انتشار مقاله در این مجلات اغلب به سرعت و بدون طی فرایند داوری علمی و ادبی صورت می‌گیرد.

با توجه به پیچیدگی فرآیند شناسایی مجلات نامعتبر و جعلی و لزوم معرفی این دسته از مجلات به جامعه پزشکی کشور که به سبب ماهیت کاری خطیر خود نیازمند دسترسی به مجلات و مقالات روزآمد و معتبر می‌باشند. فهرست مجلات نامعتبر و جعلی تهیه^{۳۹} و در دسترس پژوهشگران قرار گرفته است. این فهرست، دربرگیرنده بیش از ۲۰۰۰ عنوان مجله جعلی و نامعتبر است. انتشار مقاله در مجلاتی که در این فهرست قرار می‌گیرند، مشمول پاداش و تشویق مقاله، امتیاز ترفیع و ارتقاء، دفاع از پایان نامه و

³⁸ <http://blacklist.research.ac.ir/>

³⁹ blacklist.research.ac.ir

ارائه جهت شرکت در جشنواره‌ها نخواهد بود. لازم به ذکر است که تاریخ اقدام برای اعمال بی اعتباری مجلات مذکور، در ستون^{۴۰} یعنی داده‌های برنامه^{۴۱} مشخص شده و مقالات منتشر شده در این مجلات پس از تاریخ مندرج در ستون سمت راست صفحه با عنوان اپ دیتا نامعتبر تشخیص داده می‌شوند. در صورت شناسایی یک مجله به عنوان مجله نامعتبر و درج آن در فهرست مذکور، به طور خودکار تاریخ اپ دیتا آن ۳ ماه پس از تاریخ ثبت در سامانه درج می‌شود.

امکان تهیه فایل خروجی از فهرست مجلات به شکل خروجی پی.دی.اف^{۴۲}، اکسل^{۴۳} و یا چاپ در این سامانه نیز وجود دارد، هر چند به دلیل افزوده شدن مکرر مجلات به فهرست مذکور، توصیه می‌شود همیشه از گزینه جستجو استفاده کرده و به صورت در لحظه اقدام به جستجوی عنوان مجله مذکور نمود.

⁴⁰ APP Date

⁴¹ Application Data

⁴² pdf

⁴³ Excel

سخن آخر

معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با هدف دستیابی به اهدافی همچون بهره‌برداری اثر بخش و مبتنی بر اخلاق و کارآمد از پژوهش‌های نظام سلامت کشور، توسعه کمی و کیفی پژوهش‌های نظام سلامت و صرفه‌جویی و مدیریت هزینه‌ها در پژوهش نظام سلامت اقدام به طراحی و پیاده‌سازی «سامانه‌های نظام نوین اطلاعات پژوهش‌های پزشکی ایران» (نوپا) کرده است. این نظام که به اختصار "نوپا" نامیده می‌شود شامل ۱۳ سامانه اطلاعات علمی و پژوهشی: سامانه منبع یاب، سامانه علم سنجی دانشگاه‌های پزشکی، سامانه علم سنجی اعضای هیات علمی، بانک اطلاعات مقالات پزشکی ایران، سامانه نشریات علمی پژوهشی پزشکی، سامانه انتشار نتایج و اخبار پژوهش‌های سلامت، سامانه مشابهت یاب، سامانه پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های پزشکی، کتابخانه ملی دیجیتال پزشکی کشور، سامانه مدیریت انتشارات دانشگاه‌های پزشکی، سامانه مجلات نامعتبر و جعلی و سامانه طرح‌های تحقیقاتی علوم پزشکی کشور در حال اجرا است. در بیان کلی نوپا مجموعه‌ای از سامانه‌های اطلاعاتی در برگیرنده اجزای پژوهش علوم پزشکی کشور شامل پژوهشگران و نویسندگان مقاله، طرح‌های تحقیقاتی، پایان‌نامه‌ها، مقالات، مجلات، کتاب‌ها، پروانه‌های ثبت اختراعات و سایر موارد مرتبط است. نکته حائز اهمیت در مورد سامانه‌های فوق تحقق آرمان یکپارچه‌سازی محتوا است، همانگونه که نوروزی و جعفری فر (۱۳۹۶) اشاره دارند سامانه‌های اطلاعاتی باید مجموعه مختلف تهیه شده از منابع مختلف را به صورت حساب شده در کنار هم قرار دهند تا مجموعه یکپارچه شکل بگیرد

و قابلیت بازیابی به صورت مرکزی بین مراکز مختلف فراهم شود. منابع یکپارچه با روزآمدسازی‌های متوالی تغییر می‌کنند، این نوع روزآمدسازی‌ها مجزا باقی نمی‌ماند، بلکه تغییرات اعمال شده در کل منابع ادغام می‌شوند. بنابراین از مواهب سامانه‌های یکپارچه در حوزه علوم پزشکی، دستیابی به خرد جمعی است که به موجب آن تمایل جامعه اطلاعاتی پزشکی به استفاده از سامانه افزایش می‌یابد. از این رو سند منشا و پیشرفت و توسعه دانش ملی پزشکی ایران اسلامی محسوب می‌گردد.

دال و همکاران (۱۳۹۲) آوردند که پورتال سامانه اطلاعاتی نقطه اوج یکپارچگی آن است. پورتال، برای موفقیت در جذب کاربران باید طیف گسترده‌ای از اطلاعات و خدمات را در یک رابط کاربری واحد تلفیق کند و به طور یکجا به کار گرفته شوند تا این نتیجه حاصل شود. هدف نهایی از این تلاش تأمین نیازهای کاربران در محیط شبکه است. همانگونه که علیپورحافظی (۱۳۹۷) اشاره دارد امروزه دیگر کاربران فرصت کافی برای جستجو در تک تک کتابخانه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی دیجیتال را ندارند. آنها به دنبال مخازن و مراجعی هستند که دستیابی یکپارچه‌ای را به تمامی منابع اطلاعاتی مورد نیاز خود فراهم کنند. به اعتقاد بیگدلی و همکاران (۱۳۹۵) امروزه در میان منابع مختلف کسب اطلاعات سلامت توجه فراوانی به اینترنت معطوف شده است. اینترنت به عنوان یک رسانه نوین در جامعه اطلاعاتی، چندین میلیارد صفحه حاوی اطلاعات در حوزه‌های مختلف را شامل می‌شود که هم زمان با رشد فزاینده حجم اطلاعات آن، به تعداد وب سایت‌هایی که اطلاعات سلامت را در اختیار کاربران قرار می‌دهند، نیز افزوده می‌شود و این یعنی دسترسی میلیون‌ها نفر به محتوای حوزه‌های بهداشت و پزشکی بدون ارتباط مستقیم با حرفه‌مندان سلامت میسر شده است. در حقیقت برای تمام این افراد کسب اطلاعات سلامت می‌تواند احساس قدرت و اعتماد به نفس در مدیریت دانش پزشکی و

سطح بالاتر سواد سلامت را به دنبال داشته باشد. نتایج پژوهش توسلی و همکاران (۱۳۸۱) و رشیدترابی و همکاران (۱۳۸۶)، پای و هوانگ^{۴۴} (۲۰۱۱) و هیکس^{۴۵} (۲۰۰۶) مبین آن بود که کارایی سامانه‌های اطلاعاتی پزشکی زمینه‌ساز استفاده بیشتر و بهتر کاربران حوزه درمان از آنهاست. این مقاله با معرفی پایگاه‌های مذکور زمینه آشنایی و استفاده بیشتر از آنها را برای محققان فراهم خواهد نمود.

فهرست منابع:

بیگدلی، زاهد؛ حیاتی، زهیر؛ حیدری، غلامرضا؛ جوکار، طاهره (۱۳۹۵). بررسی جایگاه اینترنت در رفتار اطلاع‌یابی سلامت: مطالعه جوانان کاربر اینترنت در شهر شیراز. *تعامل انسان و اطلاعات*. ۳ (۱): ۶۸-۷۸

توسلی، مینا؛ لک بالا، پروین؛ زارع، شهرام (۱۳۸۱). بررسی نحوه استفاده پزشکان در دانشگاه علوم پزشکی بندرعباس از اینترنت و منابع دیگر برای روزآمد کردن اطلاعات خود (۱۳۸۱). *فصلنامه دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی هرمزگان*، ۶ (۲): ۳۳-۳۷.

دال، مارک؛ بانرجی، کایل؛ و اسپالتی، مایکل (۱۳۹۲). *کتابخانه‌های دیجیتال: یکپارچه سازی محتوا و سیستم‌ها*. ترجمه مهدی علیپورحافظی، یعقوب نوروزی، حمیدرضا رادفر. تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، چاپار.

رشیدترابی، مجید؛ آهنچیان، محمدرضا؛ سعیدی رضوانی، محمود (۱۳۸۶). نگرش مدیران گروه، اعضای هیأت علمی و پزشکان دانشگاه علوم پزشکی مشهد نسبت

⁴⁴ Pai & Huang

⁴⁵ Heeks

به روش آموزش مداوم از طریق اینترنت: بررسی برخی عوامل مرتبط. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. ۷ (۲): ۲۷۹-۲۸۷.

علیپورحافظی، مهدی (۱۳۹۷). "یکپارچه سازی کتابخانه های دیجیتال"، منتشر شده در: مبانی کتابخانه دیجیتالی. تهران: اساطیر پارسی، چاپار: ۹۵-۱۰۷.

نوروزی، یعقوب؛ جعفری فر، نیره (۱۳۹۶). محورهای ایجاد و توسعه کتابخانه دیجیتالی. قم: دانشگاه قم.

Pai, F. Y., & Huang, K. I. (2011). Applying the technology acceptance model to the introduction of healthcare information systems. *Technological Forecasting and Social Change*, 78(4), 650-660.

Heeks, R. (2006). Health information systems: Failure, success and improvisation. *International journal of medical informatics*, 75(2), 125-137.